

FERENCZES ISTVÁN

Veszedelmekről álmodom 5/1

FERENCZES ISTVÁN (1945) Csíkszereda

*Lehullott a Jézus vére
 A szent keresztfa tövére,
 De a földön nem maradt,
 Mint piros rózsza kinyílott,
 Szent angyalok felszedték,
 Alázatosan tisztelték.
 Mondja Jézus az angyalnak,
 Vidd fel szent atyámnak,
 Mondjad, keresztfámról küldtem,
 Fogadd tőlem kedvesen,
 Ez a világ drága ára,
 Kinyílt sebeim rózsája.
 Nincs több hátra, csak egy óra,
 Elvégződik minden munka.
 Kifoly a keserű pohár,
 Ki a világ kezdetétől vár rám,
 Ádám keserű almája
 Hozott a kínos halálra.
 Menjetek el keresztfámhoz,
 Üdvösségtek oltárához.
 Soha el ne felejtsetek,
 Hogy hótam meg érettetek.
 Nézzétek, kezeit szerte eresztette,
 Elbágyadott, s fejit jobbra lejtette,
 Két felől két lator kénlódik mellette,
 Ártatlan kénja égbe süvít. Ámen.*

Olvasom Salamon Anikó Gyimes völgyében gyűjtött archaikus imádságait, s mellbevág a felismerés, hogy hát én ezeket az imákat valahol hallottam már, mi több, egy részüket valamikor kívülről tudtam, hiszen benne voltak nagyanyám imarepertoárjában. Néprajzos fogalommal élve ő is lehetett volna adatközlő, ha abban az időben rátalált volna egy gyűjtő. A hét minden napjára, a napok minden szakaszára megvoltak az imádságai, amelyeket, ha közelében voltunk, vele kellett imádkozni. Volt reggeli, déli, esti, étkezések előtti, utáni imája, pénteki, szombati, adventi, karácsonyi, húsvéti, pünködsdi alkalmi zsolozsmája. Vasárnapokon a nagy mise után legalább egyórányit még a templomban maradt, ha szentségimádás volt, többet is. Amikor bátyámnál voltunk, naponta többször is kellett vele imádkozzam, anélkül, hogy bátyámat bevontuk volna a szertartásba. Ne zavarjuk, imádkozzon ő paposan, azaz latinul. Nagymamának sok imáját megtanultam én akkor, amelyek elsüllyedtek emlékezetem bugyraiba. De elég egy könyv, egy olvasás ahhoz, hogy megelevenedjenek. Egyszer rákérdeztem, hogy kiért imádkozik a legtöbbit. Nem válaszolt. Később egyszer, amikor csak kettesben voltunk, az esti ima után válaszolt e régebbi kérdésemre: – Hát Andráskáért. Mert neki senkije sincs, érte nem imádkozik senki, s olyan nehéz keresztet cipel. Őt kísérti a legtöbbit a sátán...

Akkor valójában nem értettem, úgy gondoltam, hogy egy pap annyit miséz, annyit imádkoztat, annyi imát mond, hogy színültig telve malasztal. Most már tudom, hogy életének jó részét az ordas magány, a sivár egyedüllét, az árvaság töltögette tele sokszor a kiloccsanásig.

•

1967. február 27-én eltemettük édesapámat.

Élt 58 évet.

Még egy hetet otthon ténferegtem, sehol sem lelém nyugtomat. Naponta kimentem a temetőbe, órákig álltam a sárga agyagból felhantolt sír mellett. Az évszak is mintha a lelkemből kelt volna tetemre, havazott lucskosan, fújt, ordított a tél végi szél, a szemközt lévő egykori iskolám kerítéseinek lécein orgonált. Otthon féltem édesanyámra nézni, az én szép, még mindig fiatalosnak mutató anyám hirtelen megöregedett.

Udvarunk olyan kietlen, elhagyatott lett, mintha hadak utáni rablók, haramiák járnák a környékét. Elöl, a főtér felől az ősszel elkezdett új ház kőalapja, mellette az ideiglenesség látszatát tovább fokozó, régi kertlábak, kapuszárnyak összetakolt, düledező összevisszasága. Mögöttük a jobbágykéek falú öreg ház félig lebontott tornáca, keserű bizonyosságaként annak, hogy jön a végső megsemmisülés. Az udvaron rendetlen összevisszaság, tele építő kőszilánkkal, homokkal, kavicssal, malteragyaggal meg mindenféle kacattal, az építkezés limlomjával, amelyek úgy maradtak ott, ahogyan a mesterek abbahagyták a munkát a leszakadt tél előtt. Holdbéli táj volt nékem az egész, ó, bárcsak ne kezdél volna neki, édesapám! Maradt volna meg az a régi, az a szegényesnek tűnő 150 éves, fekete zsindeyes ház, amelyben holtbiztos, hogy boldogabbak voltunk, mint leszünk majd abban a kőből, téglából épült, gangosabb újban, amelyről még tervrajzot sem készítettél, csupán egy kockás füzetlapra szabadkézzel felskiccelt vázlat maradt... Talán nem haltál volna bele ebbe az építő életbe, amelyre, azt hiszem, már csak púpnak jött a saját lakod felépítésének szégyenletes kényszere, a körülöttünk elgangosodott faluszer, amely istállóit, csűrjeit is már kőből, téglából építette körülöttünk, időnként kancsi iróniával emlegette a mondást, hogy cipésznek rossz cipője, szabónak rongyos nadrágja, Ferencz S. Imre építésznek rossz háza... Temetése után még tort sem tartottunk... Épp csak ez hiányzott volna, mert ostorral űztem volna ki a torozókat, mint Krisztus a kufárokat a templomból. Szerencsére a jobbak, a közülünk valók megértették a ránk szakadt árvaságot, nem kértek semmit se számon, hisz idegent is meghatott volna ez a félbeszer, ha letekint reánk...

Szombaton összecsomagoltam, s beámbolyogtam a szeredai állomásra a délutáni, Kocsárd felé induló személyvonathoz. Kocsárdon fél éjszakát várok a kolozsvári csatlakozásra. Szívtam a Mărășești nevű kapadohány cigarettát, s a sivár büfében időnként megittam egy-egy féldecit valami irtózatosan büdös cujkából. A kocsárdi állomáson mindig nagycsütörtök van.

Semmi kedvem nem volt nekem a főiskolához, a tanuláshoz, de muszáj volt visszamenni, letenni az év végi záróvizsgákat, s valahogy lediplomázni, s aztán a lehető leggyorsabban hazamenni, tovább építeni, befejezni azt az átkozott házat. Végül is a tehetetlenségi erő, addigi jó tanulmányi eredményeim által sikerült alighogy átszenvedni ezt az utolsó fél évet. Az ez alatt tanultakból semmi, semmi sem maradt meg. Különösebben már nem érdekelt, hisz már nem volt, akinek büszkén lobogtatva felmutathassam a tanári diplomát. Hát akkor annyit is ér... Egy icpicivel többet keresek majd vele, mintha kőműves vagy ácssegéd lennék, vagy maga gazdája földműves, ha meglenne még a kicsi birtokunk, de már az sem volt, azt is

elnyelte e szocialista pöcegödör, legyen hát belőled fölösleges értelmiségi, olyan valami se ez, se az állatfajta, amelyik vagy jön valahonnan, vagy megy valahová.

•

Alig telt el két hét, egy reggeli előadás szünetében hívatnak a dékánátusra. Megyek. Amikor megláttam a rám várakozó Otea Sanyikát, kémia professzort a másik fakultásról, tudtam, hogy baj van.

– Meghalt bátyád, meghalt Andráska – mondta elfátyolosodott szemekkel, s magához ölelt, hogy bele ne zuhanjak a pokoli rettenetbe.

Ő, drága pap bácsikám, édesapám kis királyfi testvéröccse, minden rokonaimnak a legkedvesebbike, hát te is, te is magamra, magunkra hagytál?! Már sírni sem tudtam, mintha csillagmagányi messziségből visszhangzottak volna Otea Sándor szavai: – El kell menni, haza kell vinned eltemetni. Egy óra múlva indul az autóbusz Várad felé, onnan pedig a másik Arad irányába. Találkozunk a buszállomáson.

Mintha részeg lettem volna, úgy botorkáltam a kollégiumig, hogy magamra öltsek valami jobb és melegebb ruhát. Mást nincs, amit vigyek, még volt pár lejem az eladott menzajegy árából s az otthonról hozott pénzből. Sietnem kellett, hogy elérjem az induló autóbuszt, de azért a kollégiumban lézengő földrajz szakostól elkértem egy földrajzi atlaszt, hogy megnézzem, hol van az a Selénd-Şilindia nevezetű helység, ahová utazni kell. Megnéztem, és lóhalálában rohantam a buszhoz, ahol már megvásárolt jegyekkel várt Otea Sanyi édesanyja, Erzsike néni, aki névlegesen bátyámnak a szakácsnője volt egy időben, az utóbbi években egyre ritkábban. Vén kurva – mondtam magamban, miközben az állomási büfében egy egylejes kifli mellé megittam a pohár aludttejet. Hol voltál most, amikor mellette kellett volna lenni, hisz tudtad, hogy beteg, egyre betegebb? Most, hogy szegény, nagyon szegény pap lett, már nem volt érdekes, ugye? De az Erzsike néni elleni csendes belső dühöngésem inkább a felszín volt, keserűen marcangolt az önvád, hogy én, én miért Kolozsvárra utaztam otthonról, miért nem András nagybátyámhoz, hiszen tudtam, tudtuk, sejtethük, hogy nagy beteg, a végét járja. Máskülönben nem küld táviratot édesapám halálakor, hogy „Beteg vagyok. Stop. Nem tudok hazautazni. Stop.” Még kicsi nagyanyám sem vette komolyan az ő beteg voltát, hisz annyiszor volt ő már muribundus. Apám siratása közben különben nem bukott volna ki olyan istenkísértő mondat, hogy inkább Andráska halt volna meg, mert utána nem marad három árva... Na, tessék, nagymama: el kell temetned mind a két fiad, a nagyot s a kicsikét is, Laci nagytata kis királyfiát is! Ó, én édes Jóistenem, le kellett volna utaznom abba a világvégi, Zaránd megyei Selénd nevezetű faluba, hogy legyen, akinek a kezébe belekapaszkodjon végóráin, hogy valaki hallja utolsó szavait, az édesanyámat, édesanyámat. Hol volt a szép eszünk a családban, a rokonságban, hogy valaki nem utazott le hozzá sürgősen, hol volt az én eszem, amikor nem feléje, országot kerülve utaztam vissza Kolozsvárra, hiszen én voltam a kedvence, az örök ministrán-sa, a majláthfalviak szerint a pap fia?!

Döcög a tragacs, az ócska autóbusz Várad felé. Az öregasszony mond, gyönyörű dolgokat mesél bátyámról, de szavai alig jutnak el a tudatomig. Alig szólok, magamban permanensen vénkurvázom, pedig tudom, hogy nem rossz asszony, de hát csak olyan nyári szakácsnő volt, télire mindig ott hagyta bátyámat a kietlen alföldi telekben, s vonult Kolozsvárra egy szem egyetemi tanár, agglegény fiához. Lassan délután lesz, mire a rossz országúton bedöcög a busz Váradra. Egy óra múlva indul az aradi járat, útvonala átvézet Selénden is.

Autóbuszunknak nem a Várad–Szalonta–Arad fővonal országútján van az útvonala, hanem azzal párhuzamosan, az Erdélyi-Szigethegység árnyékában, az Arad Hegyaljáig húzódó dombság girbegurba földútjain, a Fekete- és a Fehér-Körös vízgyűjtő völgyei között dülöngél bele az estébe. A helységek közül, amelyeken áthaladunk, csak Tenkére emlékszem, de mintha Belényest is érintettük volna. Cudar, tavasz eleji, szeles idő kísér, időnként meg-meginduló havazással, amely az Alföld felől oldalunkba vág. Letargia, végelgyengülésig.

Késő este van, amikor az autóbusz megáll Selénd kivilágítatlan központjában, a katolikus templom előtt.

Várnak. Unokanővérem és férje Csikból már megérkeztek. A megyebíróval együtt vannak.

Bemegyünk a templomba, ahol P. Salamon Benignusz-András, édesapám 11 évvel fiatalabb testvéröccsének ravatala áll. Élt 48 évet.

Próbálok férfiként megállni, de nem tudok. Ráborulok a koporsóra, s kitör belőlem a hangtalan, világszéligen tartó zokogás. Hát ennyi volt, ennyi. Itt halt meg ebben a dél-bihari szórványban, a mögöttek mögötti faluban, ahonnan a legközelebbi barátaitól, paptársaitól is legalább félnapi járóföldre élt, ha életnek lehet nevezni ezt az utolsó másfél-két évet, ahol már édesapám, aki életének minden állomására elkísérte, leellenőrizte a körülményeket, szóval már ő se tudta meglátogatni. De én, én miért nem mentem el hozzá, amikor Majláthfalváról ide helyezték? Miért, miért? Ha valamiféle sorsszerűségről beszélhetünk, akkor azt is lehetne mondani, hogy oda került vissza, meghalni, arra a vidékre, Dél-Bihar véráztatta földjére, ahol ifjúi életét oly hatalmas trauma érte, amely örök érvényűen megkárosította egészségét. De ezt csak később, évek múlva tudom meg, egy halottak napján.

Bemegyünk a szegényes parókiára. Az utolsó három napban ezen az ablakon szólt ki a plébános úr, mondja az egyházi, hogy hozzanak a boltból egy-egy negyedes rumot s Național cigarettát. Volt még annyi ereje, hogy az ablakig elvánszorogjon. Szolgálatát azonban az utóbbi két hétben már nem tudta ellátni. Igen, számolok magamban utána, körülbelül apám halálával egy időben robbant le végleg. Még orvos sem járt felé. Talán már nem is akart orvost látni. Azt hiszem, végleg feladta.

Unokanővéremeket aludni magával viszi a megyebíró, Erzsike néni pedig, aki egyedül volt ismerős valamelyest a faluban, valakivel elmegy éjszakázni, virrasztani. Én pedig bátyám kihúlt ágyába fekszem le. Félálom, félébrenlét között nem tudom, meddig tartott az az éjszaka, de maga volt a rettenet. Megkörnyékeztek engem a halál félelmei és az ő fájdalmai, csak ez, csak ez a riadalmasan szép temetési ének remegett bennem, s újból és újból regenerálta önmagát bennem, visszhangzott két agyféltekém között. Ama nappól másra nem emlékszem.

•

Másnap kora reggel unokanővérem férjével, Pista bácsival két kölcsönbiciklin elindulunk a 15-20 kilométerre lévő Boroskisjenőre, hogy megrendeljünk egy halottszállító teherautót. Cudar idő volt. Fújt, dühöngött velünk szembe a magyar Alföld felől a viharos, esős-havas szél. Többet toltuk a bicikliket, mint amennyit tekertük a sáros, töredezett, csupa kátyús mezei utakon. Csak a városka keleti határáig kellett beérni, hiszen ott volt az autószállítási vállalat telephelye. A kapusfülkénél nem jutottunk tovább. Elmondtuk, hogy egy teherautó kellene holnap egy órára halottszállítás céljából a Selénd–Csíkpálfalva közötti, közel 600 km-nyi útra. Már nem emlékszem, hogy bakter, tisztviselő, ki lehetett az illető, aki egy füzetbe bejegyezte a nevünket, majd számolt, ennyibe kerül, mondta, s mi fizettünk. Holnap ott lesz egy autó, de rendszámot

sem mondott, vagy esetleg a sofőr nevét. Még egy nyugtát sem adott, akár le is tagadhatta volna, akár autó sem érkezhett volna másnap. Erre is csak hazafelé, félúton döbbsentünk rá, Pista bácsi egész végig ezen töprengett, keserves lelkiismeret-furdalások közepette, hogy milyen balfékek voltunk. Ejsze csak nem basznak ki velünk – mondtam neki –, csak maradt még valami emberség ebben a kurva, huncut világban.

Másnap öt-hat pap celebrálásával megtartották a gyászmisét. A fő celebráns P. Köllő Bonifác, bátyám rendtársa, nékem keresztapám, akkor találkoztam vele először és utoljára.

(NB.: Később ő kerül Seléndre, itt hal meg 1981-ben. De volt bátyámnak egy nevezetes elődje is. 1956–57-ben Selénden volt parochus Szoboszlai Aladár, akiről lesz még szó. Őt az '56 utáni egyik leghíresebbé vált koncepció perben ítélik halálra több társával együtt.)

Amint később elmesélte, ott volt a szertartáson P. Ferencz Ervin is, apám és családunk kedves barátja, nagybátyám évfolyam- és rendtársa, akit szintén a Szoboszlai-perben előbb halálra ítélték, majd életfogytiglanra. Én nem emlékeztem rá. A többi pap is valószínűleg azok közül került ki, akiket az ötvenes években az erdélyi egyházmegyékből helyeztek a hovatovább elszórványosodó Bánságba. Bár a seléndi katolikus hívók serege majd színültig töltötte a templomot, de amint elmondták, sok volt a román is, hisz szerették a magyar pópát.

A szertartás után a koporsót felemelték a közben megérkezett teherautóra. Maradt még emberség a világban. A koporsó mellé felcsomagoltuk azt az öt-hat kenderzsáknyi cuccot, ágyneműt, fehérneműt, hiányos étkészletet, ami bátyám után maradt. Kevés ruháit a megyebíró gondjaira hagytuk, hogy osszák szét. Anyagiakban nem sok maradt utána. Volt egy kicsiny táskarádiója, azt hagyta hátra, hogy az Istvánkéé legyen. Azt is beletettük valamelyik zsákba. Unokanővérem és férje beültek a sofőr mellé a vezetőfülkébe, én pedig a raktéren rátelepedtem a koporsó mellé egy zsákra. Már szürkülődött, amikor elindultunk. A sofőrrel úgy egyeztünk, hogy a legrövidebb útvonalat választja. Legelőször is nekem be kell érnem a lippa-máriaradni állomásra, ahol megáll a nemzetközi gyors is, hogy azzal menjek hazafelé Brassóig. A kocsit a Selénd-Tárnava-Pankota-Világos-Kovaszinc-Ménes-Gyórok vonalon dülöngélt, jobbra földutakon araszolt bele az éjszakába, amely egyre hidegebb lett, egyre jobban fújta jobb oldalunkat a sűrűsödő havas eső, havazás, mintha a ronggyá tépett távoli hómezőket fújta volna ránk az Isten, mintha maga alá akart volna temetni a túlvilág.

És botor módon a koporsót nem rögzítették a raktér padlójához, ide-oda csúszkált, néha engem is a raktér oldalához szorított. Megpróbáltam a kenderzsákokat a koporsó két oldalához úgy elhelyezni, hogy valamelyest csökkentsék az ide-oda ingázását, egyik oldalon a hátamat a koporsónak vetve, talpamat az oldalkorláthoz feszítve. Bírtam, amíg bírtam. Magamba roskadva szívtam a Carpațit. Végül azt sem, mert elfogyott a gyufám.

Talán Világos magasságában dülöngélhetett az autónk, amikor hirtelen, mint az oroszlánbögés, hatalmas ordítás szakadt fel a koporsó túloldaláról. Talpra ugrottam, majdnem leugrottam a kocsiról. Ó, nem tudom, mi történt, több volt ijedségnél, riadalomnál, mintha a végítélet omlott volna rám. A rám testált kicsi rádió valamelyik zsákban, bizonyára az autó kegyetlen rázkódásaitól, bekapcsolt. Vagy a Kossuth, vagy a Petőfi rádióban szavalt, deklamált valamelyik ismert nevű színész, határozottan tudom, hogy a „mégis magyarnak számkivetve” hangzott fel. S aztán el is hallgatott, illetve kegyetlenül recsegett hangosan tovább. Beletelt vagy félórába, amíg előkerestem és kikapcsoltam.

Órával, másféllel éjfél előtt érkeztünk be Radnára. Leszálltam a teherautóról, elbúcsúztam unokanővéremektől, s elmentem az állomásra. Húsz perc

múlva kellett érkeznie az Orient expressznek. Megvásároltam a vonatjegyet, helyjegyet is kaptam, ha minden jól megy, ha nem késik, hajnalban Brassóban leszek, onnan két óra Csíkszereda. A vonaton hamar elnyomott az álom, anyyira emlékszem csupán, hogy elhatároztam, egyszer majd valamikor újból eljövök, és bejárom ezt a vidéket, ahol Andráska, imádott nagybátyám elénekelte a hattúdalát. Eljönni eljöttem, Radnán töltöttem a katonai szolgálatot, a kegytemplom árnyékába lévő egykori szovjet laktanya helyén létrehozott tartalékos tiszti iskolában. De itt nem adatott meg a katonain kívül a környék megismerése, a bővebb honismeret a hajdani Zaránd vármegyéről.

A teherautó másnap délben érkezett meg. Megállt a főtéren, a portánk előtt. A templomban összehúzták a harangokat. A fél falu ott gyülekezett a temetésre. A koporsót leemelték a kocsiról, s áttették Szent Mihály lovára. Föl is nyitották, mert nagymama látni akarta még egyszer kicsi fiát. Bár ne látta volna. Aléltan hullott az ölembe. Bartis József pap bácsi temette el, a temetőnk legkülső felébe, a hajdani villám rombolta kicsi kápolna egykori cintermében lévő sírhelyre, Laci nagyapánk mellé. Nagymama halála után a somlyói barátok segítségével, Écsi János házfőnök hathatós támogatásával, aki évfolyamtársa volt Andráskéknak, elkészült a síremlék is. Jellemző a barátokra, hogy tényleg barátok, nagyon összetartanak, még holtukban is vigyáznak egymásra. Ferencz Ervin atya, szintén osztály- és évfolyamtárs, amióta a csíksomlyói rendházban él, túl a 90 éven, halottak napján mindig felkeresi bátyám sírját. A márványtáblán ez a felirat áll:

Papot adtak az Úrnak	✠
Salamon F. László	P. Salamon Benignusz-András
1883–1949	1920–1967
Balló Julianna	
1881–1969	
Béke poraikra.	

1956 tavaszán édesapám nagybátyám hívására leutazott az Arad megyei Majláthfalvára.

Andráskát talán egy évvel, kettővel előbb helyezték ide, miután maroshévízi szolgálata után kilépett a rendből. Bizonyára alapos oka volt ennek a lépésének, de szerintem a legalapvetőbb indoka a „DO”-tól való megszabadulás reménye. A DO annyit tesz, mint „domiciliu obligatoriu”, ami magyarul lakhelyelhagyási tilalmat jelent. Tehát az alig száz kilométerre lévő Maroshévízről sem jöhetett haza, hogy meglátogassa nagyanyánkat, rokonait. Akinek ezt a két betűt beütötték a személyi igazolványába, az röghözkötött volt, ami azt is jelentette, hogy időnként jelentkeznie kellett a helyi milícián. Örökmozgó, mindig tettvággyal telített bátyám ezt unhatta meg, ezért kérhette kilépését a ferencesek rendjéből, hiszen a világi papok legtöbbször nem terhelte ilyen szigorítás. A püspökség beleegyezését adta, de azon feltétellel, ha lemegy a temesvári püspökség jurisdikcíója alá, ahol vészes paphiány volt. Így került Majláthfalvára.

Majláthfalva egy szintiszta magyar falu az Arad–Temesvár közötti bolgár nagyközségtől, Vingától 15 kilométerre.

Édesapámat azért hívta le, hogy építse újra a majláthfalvi plébánia filiájának, a szomszéd Monostor templomocskáját, kápolnáját. A valamikori uradalmi kápolnát talán az államosítás dühével egyszerre gyújtották fel, felégett a tetőzete, csak a négy fal maradt.

Apám vette a colstokot, felmérte becsületesen a károkat, a teendőket, már ott helyben felrajzolta az új tetőzet szerkezetét.

Hazajött, körbejárta a környéket épületfát vásárolni. Udvarunk közepét olyan huszonöt méternyi körben kitakarítottuk, elegyengettük. Kezdték fuvarozni a megrendelt épületfákat.

Augusztus közepén jöttek a segédei, akikkel nekifogtak a tetőszerkezet összeállításához. Nem telt bele talán egy hónap sem, ott állt készen a monostori kápolna tetőszerkezete. Leszámolták és szétbontották. Jöttek a fuvarosok, és beszállították a szeredai állomásra, ahol vagonokba rakták az anyagot. Apám öt-hat társával talán október elején utazott a vagonok után.

Reggel érkeztek meg a vingai állomásra, ahol már várta Andráska, együtt a majláthfalvi fuvarosokkal. Sokan voltak, de amikor a székely mesterek meglátták a fogatokat, némi székelyes csúfondárosságtól indítatva elkezdtek röhögni. A majláthfalviak fűzfa kosaras fogataihoz hasonló szekereket mifelénk kocsiszekérnek nevezik, egyfajta ünnepi szekér volt, amivel leginkább vásárra vagy a szomszéd falvak ünnepeire, búcsújára jártak. Még a félvágás erdőli szekérnél is kisebb és, úgy mond, karcsúbb szerkezetű, vékonyabb tengelyű, amolyan úri kocsiféleség volt. Úgy látszik, a majláthiak mind úrfélik, hogy csak ilyen szekereik vannak – élcelődtek a székelyek, akik gyorsan átlátták a helyzetet, s amire felocsúdtak volna az alföldi gazdák, szét is bontották szekereiket. Tíz-tizenkét méteres, 25-30-as gerendák elszállítását tengelyig degenyegsáros úton elfuvarozni a tíz kilométerre lévő Monostorig a majláthi vékony tengelyű szekerekkel másként nem lehetett megoldani, csak akkor, ha négy tengely helyett legalább 12-re teszik, és legalább három pár lovat fognak a fogatok elé. A majláthiak, élükön a megyebíró Pózsár Mihály bácsival, ledöbbenve nézték, hogy mit művelnek jószágaikkal Salamon plébános földjei. Nagy huncutok voltak azok a székelyök – mesélte nekem pár évvel később a drága jó öreg. Tengelyig érő sáros úton kellett elfuvarozni, ahol még egy kődarabot sem lehetett találni, amivel a kapaszkodókon, szusszanókban

kitámasszák a kerekeket, a kisebb szarufákat használtuk botlasztónak – mesélte hazatértük után Petres Árpi bám a pálfalvi kocsmában, aki annyit még hozzátett a bánáti kirándulásukhoz, hogy három napig fostak, mert olyan kövér, zsíros, mangalicás ételekkel traktálták őket, hogy az már túl sok volt az ő kákabelüknek. De aztán megszoktuk, ugye, kicsi komám?

Bármily konfliktusosan is indult a monostori kápolna szarvzatának a kiszállítása, estére már a cinteremben volt a két vagon épületfa. A székely mesterek gyorsan visszaszerelték a szekereket eredeti állapotukba, s jóféle eper- és barackpálinkák társaságában indultak majláthfalvi szállásaikra, de már a Rákóczi-csereféig sem értek, amikor beharsant a bánáti, alföldi estébe, hogy aszongya, hogy csillagos ég, merre van a magyar hazám, merre sirat engem az édesanyám. A fáma szerint a székely–magyar barátság jegyében hajnalig mulatának együtt.

•

A következő tavaszon, talán április–májusban édesapám már egyedül utazott Majláthfalvára. A helybeli szakikkal bepucolták, ahol kellett, újravakolták a monostori kápolnát, beszerelték a nyílászárókat, mozaikpadlót öntöttek, egy szóval előkészítették felszentelésre a kicsiny templomot.

Talán két hónapot időzött ott, már pontosan nem emlékszem, de véle jött bátyánk is, hogy magával vigye nagymamát, hogy valaki főzzön rá. Egyszer csak rám kérdez: – Hát te velünk jönnél-e? – Mi az hogy, ejsze elengednek a szüleim. – És kinyílt előttem a világ.

Aradon még elidőztünk, Vingára délelőtt futott be velünk a vonat. Nem tudnám már megmondani, talán a harangozó várt egyes lovával, talán Popsár Mihály bácsi. Elindultunk Majláth felé. Hosszú volt az út. Végtelen síkság, sehol egy domb, egy liget, erdőcske, csak végtelen gabona-, kukoricatáblák az út két oldalán. És hatalmas júniusi hőség, olyan, amelyet én eddigi kicsiny életemben nem éreztem még soha. Furcsa volt nékem, az addig hegyek közé bezárt gyermeknek ez a végtelenség, ez a tágasság, a felhőtlen ég, amelyen olyan hatalmas napkorong ragyogott, hogy szinte vakított. Otthon az udva-

runktól alig ötven méterre lévő dombról el lehetett látni a szomszéd falvakig, láthattam Delnét, Csomortánt, Csíksomlyót és a várost is. Voltak határai a tekintetünknek, bemérhető volt minden, ami itt elem tárult, maga volt a szédület. Még egy árva fa sem volt az út szélén, amelyre felkapaszkodva bár valamit, bár egy másik falu homályos körvonalát láthatná az ember. Már épp ki akartam nyögni, hogy forduljunk meg, s engem vigyenek haza, amikor félúton, szerencsénkre, beértünk Monostorra. Ez a falu, amelyet két patakocska völgye is valamelyest hasonlónak tesz a mifelénk lévő falvakhoz, egy kicsit megnyugtató, különösen, amikor a falu Majláthfalva felőli végéhez, a kicsi katolikus templomhoz érkeztünk. Na, ez a kápolna, amit édesapád épített újra – mondta bátyám, amikor nekem és nagymamának megmutogatott mindent. – Ügyes emberek ezek a székelyök – mondta Mihály bácsi. Felvidított a szemközti lévő ligetes-erdős uradalmi birtok látványa is, ahol az állami gazdaság székelt. Továbbindultunk, de Majláth felé, hej, még pusztább volt a pusztaság. Hogy mit szeretett ezen Petőfi? Döcögünk, bátyám Monostorról mesélt, majd Majláthról, de Majláthfalva nem látszott sehol. Egyszer csak azt mondja bátyám, hogy ott van. Hol? És a nyugati égaljra mutatott: ott lebegtek egy falu halvány körvonalai. Ez a délibáb, magyarázta bátyám, mire fel én azt mondtam neki, hogy ez nem a Hortobágy, mert eszembe jutott a lent a magyar földön, a délibábos Hortobágyon, ahol megakad a szem egy barna lányon. Nem, ez nem a Hortobágy, ez Bánság, amelynek termőföldje annál is zsírosabb. – Az ám – szúrta közbe Mihály bácsi, aki mellett elől ültem a bakon –, itt teröm az igaz búza mög a szép jány, neköd is szörzünk majd. – Megérkeztünk a templom melletti tágas parókiára, engemet pedig lefektettek az egyik utca felőli, elsötétített szobába. Másnap reggelig aludtam.

•

Nagybátyám sokat mesélt nekem Majláthfalva történetéről, de még olyan prédikációira is emlékszem, amelyekbe beleszötte a falutörténetet. A biztonság kedvéért azonban utánaolvastam az interneten gyermekkori szerelmes tájaim múltjának.

Majláthfalva nevét gróf Majláth György országbíró emlékezetére kapta, aki 1819-ben a hajdani túregyházai pusztára telepítette a magyarcsernyei, szájáni, a szőregi és makói dohánykertészeket. A majláthiak ma is a Szeged környéki ö-ző nyelvjárást beszélik. A középkorban a mai Majláthfalva helyén Túregyháza nevű birtok feküdt, amely az 1400-as évek közepén a Tariak birtoka volt. Valószínű, hogy a török időkben is magyarok által lakott hely volt, de az 1700-as években az osztrák térképeken már pusztaként szerepel. 1717-ben a törökök harcok nélkül kivonulnak a Temesközből, a császári hatalom nem hősi harcok árán szabadítja fel a vidéket, hanem pénzzel kifizeti őket, még száz szekeret is ad, hogy Belgrádig vonuljanak. A török hódoltság ezzel véget ért, de helyébe a császári hadsereg rendezkedik be mintegy hatvan évig, megkezdik a németek és a havasalföldiek betelepítését, általában az őshonos magyarság helyére, akiket a Maroson túlra űznek. A temesközi földbirtokosok földjeit elveszik és a betelepülőknél osztják szét, akik családonként 24 hold szántót, 6 hold kaszálót-legelőt, szekeret, igavonó állatokat, útiköltséget, kiürített házát-teleket és tíz év adómentességet kapnak. A nagybirtokokat a császári kamara eladta, adtak hozzá grófi címet, honosítást. Így lesz uradalmuk például Monostoron az Izdenczyeknek és a Woracziczkyeknek. (Csak néhány középkori adat Majláthfalva szomszédos falvairól: Monostor 1592-ben Török István birtoka, 1773 havasalföldiekkel telepítik be. Mezőség 1562-ben Kassai János birtoka. Kétfél 1465-ben a Tariaké. Németszentpéter 1332-ben a Csanádi püspökség tulajdona. Zádorlak, a zádorlakai várkastély tulajdonosa

1552-ben Dóci Miklós. Fönlak – a fönlaki vár 1308-ban a Dorozsma családé, 1491-től a Csanádi püspökségé. 1723–25-ben az osztrák hadsereg bevonulása után Claude Florimond de Mercy parancsnok által elrendelt összeírásban mindegyik említett falu mint kiürített szerepel. Merci.)

A szabadságharc leverése után Ferencz József a Temesközt szerb Bánátra nevezi át, megtartva magának a báni tisztséget. A Bánát elnevezés ekkor keletkezik, tíz év teltével, a Bach-korszak után a vidéket újra visszasorolják a magyar közigazgatásba. Az 1857-es népszámlálás szerint a Bánát lakossága nemzetiségi megoszlásban így nézett ki: szerb 431 863, magyar 383 522, román 372 060, német 324 609.

Mára Majláthfalva egy különös magyar sziget a zömmel román falvak gyűrűjében, hisz azzá váltak, miután a svábok kitelepedtek, és megfogyatkoztak a szerbek, de a vingai bolgárok is. Amikor 1819-ben a Harangod patak mellé telepíti lakóit Majláth gróf, a birtokokat az Izdenczy, illetve a Woracziczkytól bérlik, tehát nem kapnak ajándékba kincstári birtokokat, mint a többi betelepülő. De szorgalmas dohánykertészekként, fűszerpaprika-termesztőként pár év alatt virágzó települést hoznak létre, amelyet csupán egy szomorú közjáték zavar meg: 1849 februárjában Kétfél szerbjei rájuk törnek, és a Maroson túli Pécskára űzik a lakosságot. Tavasszal visszatérnek a kifosztott, felperzselt faluba, és újrakezdi az életet, az építést.

A falu külalakján is látszik, hogy újkori telepítés. Monostor felől érkezve beérünk a nyílegyenes, széles, két kilométernyi Nagy utcába, amelyet középen kelet–nyugat irányban, derékszögben a Kereszt utca keresztez. A két utca kereszteződésében áll az 1878. augusztus 15-én Nagyboldogasszony tiszteletére felszentelt templom. A szemközti sarkon az iskola épületei állanak, azaz szemben pedig a hajdani községháza (ma Vinga a községközpont). A központ negyedik sarkán, a Harangod felé lejtő Nagy utca mellett üzletek vannak, és ott áll a kultúrotthon. A Nagy utcával párhuzamosan, a Keresztutca közepét újabb utcák metszik, amelyeknek nevei közül most csak az Ürgéhátra és Zöld utcára emlékszem. A falut a keleti részen a focipálya előtt a Gyepsor zárja. Majláthfalva utcái szélesek, az egyforma, alföldi típusú tornácós házak előtt dió- és eperfasorok, más gyümölcsfák állnak. A házak előtt az én gyermekkoromban téglából kirakott járdák vezettek. Lakóinak száma 1910-ben 2400 fő volt, a 2011-es népszámlálás szerint 988-an lakják ezt a szép falut. Az 1990-es változások után sok üresen maradt házat vásároltak fel a temesvári, aradi román úrgazdagok nyaralónak.

•

Idegenkedésem ettől az alföldi világtól talán három napot sem tartott. Talán már másnap megbékéltem vele, amikor hátramentem a kertbe, és megláttam a három öreg kajszibarackfát gyümölcstől roskadozó ágakkal. Csak ez kellett. Felmásztam a legnagyobbikra, és elkezdtem zabálni a legszebbjéből. Nem tudtam sokat megenni, de aznap sokszor térültem arra, hisz csábítottak a már eltermett ropogós cseresznyék maradék gyümölcsei is. Kiadós fosás lett a vége. Így bűnhődik a torkos ember – mondta némi kárörömmel bátyám, de megértéssel, hiszen tudta, hogy egy hegyvidéki székely gyermek, aki otthon ilyen tájban legfennebb az erdőn talál szamócát, vadribizlit, a málnának is még túl korai – érthető, ha elkápráztatja az itteni gyümölcs és zöldség eldoradoi bősége.

Hét sem telt, már barátaim is kerültek. Szőke Jancsi, Nyári Géza, Bódi Marci, Tóth Jancsi hamar megbarátkoztak a „pap fiával”, bár mindkét félnek furcsa volt a másik beszédmódja, néha-néha nem értettük egymást, azaz csak hosszas egyeztetés, magyarázkodások után derítettük ki, hogy mit is

akart mondani a másik. De hamar megbarátkoztunk, hisz minden különbözőség ellenére csak falusi gyermek voltam, akit nem vert orrba a gereblye. Nyaralni vittek le, de nem volt fenéig tejföl, mert azért feladataim is voltak. A „legkellemetlenebb”, amire otthon elfelejtettem gondolni, az a korán kelés volt. Bizony, hatkor kelni kellett, bátyám után hideg vízben derékig megmosakodni, és irány a templom: ministrálni kellett. Bátyámba ezt a szokást bizonyára novícius korában nevelték bele a ferencesek, mert ez sohasem maradt el, emlékszem januári csikorgó télre, amikor jéghidegek voltak hajnalban a parókia szobái, ő akkor is derékig levetkőzve locsolta magára a jeges vizet. Pedig beteges ember volt.

Valósággal feldobta, hogy a reggeli miséken nem kellett a papi s a ministránsi szöveget is mondania, a pár vénasszonynak valóságos öröm kis-miséket celebrált. És milyen büszke volt nagymama, amikor barátnőivel kivonult a templomból, az unokájára, aki olyan csengő hangon segédkezett a latin nyelvű liturgiában. Ő magoltatta be velem a latin szövegeket, és én fújtam a *Pater noster*t, mit sem sejtve, hogy az nem más, mint az utána magyarul elimádkozott *Miatyánk* latin változata.

•

Két hét teltén, miután új barátaimmal felfedeztem, bebarangoltuk a falut, a határ dinnyeföldjeit, ürgét öntöttünk, hörcsögöt ástunk ki, s a focipályán is kipróbálták a pap fiát, egyik nap azzal fogadott bátyám, hogy holnaptól munkába állunk. Kora reggel átgyalogoltunk a nyolc kilométerre lévő Monostorra, a kápolnához. Le kellett festeni a tokozatokat, át- és újramázolni a szedett-vedett bútorzatot, fölkaparni, kiséperni, fölmosni a padlót. Bőven volt munka. Besegítettek helybeli hívek is, de a javát ketten végeztük. Monostor felé gyalogolva, a rövidebb mezei utakon poroszkálva bátyám mesélt a vidék történetéről, mutogatta, hogy merre esik Vinga, Pécska, Varjas, Németszentpéter, Németség, Fönlak, Orczyfalva. Az ott a Bottyán-domb – mutatott egy, a kukoricából alig kilátszó földhalomra. Hát, ha az domb – mondtam neki lekicsinylően, a pálfalvi Várdombra gondolva. Megígérte, hogy egy alkalommal a falu határában lévő monostor romjaihoz is elballagunk, amelyről 1851-ben azt írta Fényes Elek, hogy „határában szemléltetik egy körülsáncolt vár vagy monostor romjai s a határszélen két, egymástól negyedórára lévő tatárhányás...”. Az egyik bizonyára a bátyám által mutatott Bottyán-domb lehetett. Nem tudta bátyám sem megmagyarázni, hogy honnan van a majláthfalviaknak ez a kuruos kultusza, talán Szeged környékéről hozták magukkal az idetelepítéskor, de erősebb volt még a negyvennyolcas hagyományoknál is, szemérmesen elhallgatták a szerbek előli menekülést, miközben félszájjal felemlegették, hogy a Csillagból, illetve Rózsa Sándor betyárjaitól is van valami a majláthiak vérében. Történelmi emlékezetükben, gondolom, erősebbek voltak a meszszibb időkbéli dicsőségek, mint a vereségek. A várromok megnézése, keresése végképp elmaradt, talán azért, mert bátyám tudhatta, hogy az egybeszántott határban már alig lehetnek látható nyomok. Hanem Monostorhoz közeledve valóban egy csodára leltünk: a Rákóczi cserefájára. A hatalmas, több évszázados, csupasz ágaival a négy égtáj felé terebélyesedő tölgyfa valóban különös látvány volt ebben az alföldi pusztaságban. Ágai végén csak most, júliusban hajtottak a levelek, sok árnyékot nem vetett. Valószínű, hogy a vidéket hajdanán beborító őstölgyes egyetlen maradványa volt ez a fa, amelynek későbbi értesüléseim szerint ma se híre, se hamva. Törzsét tíz ember sem tudta volna átölelni, odvából füst gomolygott, cigányok tanyája volt, amiről a közelben legelésző lovak, szekerek, kacatok halmai tanúskodtak. A felénk csaholó girhes ebek bizonyára ismerték már bátyámat, mert ugatásukra elélnkbe

özönlött a purdék raja, akik körbevették bátyámat, kezeibe, ruhájába kapaszkodtak, csókolgatták a drága szép, jó embert, akiről tudták, hogy sohasem jön errefelé üres kézzel. Most is egy kilónyi, lekvárral töltött, rózsaszín cukorkával tele csomagot mutatott fel a batyunkból, amit pillanatok alatt szétmarcangoltak füstös barátai. A felnőttek is előjöttek látásunkra, énekelve, táncolva rajongták körül a magyar pópát, köszönték a purdékknak adott édességet. Szinte a falu határáig kísérték, ugrándoztak körülöttünk, most már nem tudnám megmondani, hogy miféle keverék nyelven értekeztek bátyámmal. De értekeztek.

A kápolna cintermében már dolgoztak a helybeliek, irtották a fölösleges csalitot, metszették a fákat, a templomban bent pedig a padokat festette jobbára néhány helybéli magyar. A svábok nemigen jöttek segédkezni, bátyám elmondása szerint ők inkább pénzzel támogatták a templomépítést. Szinte egy hónapot jártunk át, talán egész augusztus elejéig, de jobbára ketten pepeseltünk, csinósítottuk a kicsi templomot. Élveztem ezt a segédi minőséget nagybátyám mellett, aki olyan színesen mesélt a falu, a környék történetéről, hogy sokszor tátott szájjal hallgattam. Történeteit sokszor fejelte meg egy-egy töredékkal a *Toldi*ből. A breviárium helyett mindig a trilógiát hozta magával, ebéd után mindig felolvasott belőle egy-egy éneket. Egyszer pedig azt mondta, miután becsukta a könyvet, hogy ez a legnagyobb szépség. És hogy soha ne maradj egyedül. Bár egy könyv legyen mindig a kezed ügyében.

A nagy szorgoskodásban azért szinte ujjongtam, amikor ivóvízért küldött. Elég messzire, le a falu völgyben lévő központjáig, ahol a román, illetve a szerb ortodox templom közötti téren egy artézi kút ontotta nagy robajlásokkal a vizét. Néhány nap teltén rájöttem, hogy a nagy hőségben közelebb is találók ivó- és mosdóvizet, épp csak át kell mennem az út túloldalán lévő uradalomba, ahol a virányos utakra érkezett szocialista mezőgazdaság csúcspontjára, az állami gazdaság székel. A két kastélyon – az egyik emeletes, a másik földszintes – szinte már semmi sem emlékeztetett a hajdani főúri életre. Az elvadult liget már csak nyomaiban emlékeztetett az egykori angolparkra, az árnyat adó szőlőlugasoknak se híre, se hamva, de a százados díszfáknak is csak a csutakjai maradtak. A hajdani sétányok nyomain traktorok, mezőgazdasági gépek, fogatok forgolódtak, mintha mindenki részeg lett volna, olyan összevisszaság uralkodott, mintha valami világvégi hangulat lett volna az egyetlen rendezővel az életnek. – Na, látod, ez a fejlődés – mondta mosolyogva bátyám, úti beszámolóimra reagálva –, ilyen a kolhoz, úgyhogy felejtse el, amikor az iskolában a dicséretére tanítanak. – Aztán elmesélte azt is, amit ő is ide helyezése után tudott meg, mint fosztották ki az államosításkor a két kastélyt, rabolták szét a bútorokat és más ingóságokat, mint hordták máglyába a könyveket, az értékes levéltárat, az okiratgyűjteményt. Ki tudja, sikerült-e megmenteni például báró Izdenczy András nagykövetnek a 18. század elejéről származó útleírását, amelyet a Portához járó követségéről írt? A hajdani urak emlékét már csak a Monostor és Majláthfalva határában lévő Izdenczy-major, illetve Woracziczky-tanya neve őrizte meg.

Kiegészítendő bátyám helytörténeti oktatásait, biztosabb, ha ide írom a Wikipediából, amit a faluról tudni kell: „A falu nevét 1285-ben, majd 1333–1335 között említik az oklevelek Monostur néven. 1285-ben a Csanád nemzetség birtokai közé tartozott. 1332-ben a pápai tizedjegyzék az aradi főesperesség plébániái között sorolta fel. 1333-ban két monostori plébániát is említenek. Az egyik Monostor papja a tizedjegyzék szerint 60 báni, 1334-ben 20 garas, 1335-ben 6 garas tizedet fizetett. Ez a Monostor feltehetően azonos a későbbi Vizesmonostorral. A másik Monostor papja 1333-ban 72 báni tizedet fizetett, és a Marostól délre fekvő egyházak között sorolták fel. Ez a mi Monostorunk a 14. században Arad, a 15.-ben Temes vármegyéhez tartozott.

1454 a Tariak birtoka, 1479-ben már királyi doménium. 1598-ban a Török Istváné. Román ajkú lakosai 1717-ben költöztek ide Havasalföldről, és amint Fényes Elek írja: »sok cigara juhot tartanak«. 1797-ben az Izdenczy család nyerte adományul. 1910-ben 1913 lakosából 986 román, 339 magyar, 329 szerb volt. Két ortodox templom épült a 19. század végén, egy a románoknak, egy a szerbeknek. A magyarok a grófi kápolnába jártak. A 2011-es népszámlálás adatai szerint 1099 lakosa van. A magyarok lélekszáma 40.” Mindkét népszámlálás adatai hiányosak, mert egyik sem említi a németeket. Pedig voltak a faluban katolikus svábok még bátyám idejében is. 1990 után valószínűleg eltűntek, akár a bánáti svábok nagy hányada.

•

Sok nép gyűlt össze a templomszentelésre. Az én legnagyobb örömömmre előtte való nap reggel arra ébredtem, hogy megérkeztek a szüleim is. Már nem tudnám pontosan megmondani, hogy mikor volt az ünnep, talán a majláthfalvi Nagyboldogasszony-napi búcsú, augusztus 15. előtti vagy utáni vasárnapon. A felszentelési misét a börtönben lévő püspök, Pacha Ágoston hiányában Kernweiss Konrád temesvári ordinárius celebrálta. Csak arra emlékszem, hogy két nyelven, magyarul és németül mondott szentbeszédet, és felemlegette a székely mesterembereket is. A díszebédet lent a falu központjában, nem messze a román templomtól, egy sváb családnál tartották. Ott volt meghívottként a két szakállas pápa is, akikkel bátyám joviális kapcsolatokat tartott fenn.

Szüleim két nap múlva hazautaztak, bizonyára akartak vinni engemet is, de én inkább maradtam. Nagyon megszerettem Majláthfalvát. És a galambjaimat, amelyekkel a pincelejárat fölötti padlást népesítettem be. Pávafarkútól kezdve golyvás és csirkegalambig mindenféle volt, legtöbbször ajándékba kaptam, aztán csereberéltem őket, röpké egy nyár alatt elég népes galambászatot hagytam bátyámnak örökbe. Szerencsére búzánk bővíben volt a kepéből. A parókia istállójában hűvös halomban állt az aranyló élet. Bátyámnak csak ennyi vagyona volt. A gazdasági épület üresen és elég elhanyagolt állapotban rondította a parókia összképét. Olyannyira gyarló állapotban leledzett az épület, hogy annak a nyárnak egyik legijesztőbb riadalmát okozta, és visszatérő álmommá lett. Egy estefelé nagymama jött elő a veteményesből, útja az istálló négy méter magaságú tűzfala mellett vezetett, alig ért el a tíz méterre lévő kútkávéig, amikor hatalmas robajjal kidőlt a vastag vályogfal. Harmadnap is sírtam, hogy agyonütötte volna az én kicsi drágaságomat. Én jobban megijedtem, mint ő, vigasztalt, imádkoztunk, mondta gyönyörű archaikus imádságait az őrzőangyalokról, a szentekről, Máriáról, Jézus Krisztusról s a hatalmas Úristenről.

A szekérszín üres volt. Valamikori elődei bizonyára lovakat is tartottak. A disznópajtát, a majorságólat is sűrű pókhálók homályosították. Nem, bátyám nem törődött ezekkel a dolgokkal, valahol mindig a fellegekben járt.

Szüleim hazautaztak, és nem került alkalom, hogy rákérdezzek egy furcsa jelenségre, ami nagyon furdulta az oldalamat, nem tudtam tőlük rákérdezni egy szemérmes dologra, amivel restelltem nagymamához, de leginkább bátyámhoz fordulni. Monostorra való gyaloglásaink alatt feltűnt nekem, hogy Andráska csoszogva, kacsázva jár. A reggeli mosakodások alkalmával, illetve az esti lábmosáskor megfigyeltem, hogy az ízületei, a csuklója, a könyöke, térde, a bokája mintha nagyobb lenne az átlagosnál, bütykösek, mint ha mindig dagadtak lennének, holott nem voltak azok. Szégyenlettem rákérdezni, hogy Bátyya, miért olyan nagyok a térdeid, a bokáid?, mert lehet azt felelte volna viccesen, azért, hogy jól fenéken rúgjalak.

Édesanyám évtizedek teltén adott magyarázatot bátyám deformálódott ízületeire. Talán ő, a sógorasszony tudott a legtöbbet bátyámról, hiszen egy évben

születtek, együtt járták ki az egyházi népiskola osztályait (NB.: Akkor már, a húszas években az állami iskolák román nyelvűek voltak, Pálfalván csak egyházi működött, az egy szem tanító, Péter Sándor vezényletével), de együtt is játszadoztak, mert nagyapámék és anyám nagyszülei szomszédosak voltak, s anyám ideje javát Gál nagyanyjánál töltötte, az özvegy sorban élő Csíszter Veronikánál. Mindig velünk játszott, bubázott, olyan leánykás volt, megtanult kötni, varrni, amikor nagyobbacska lett, nagyanyátok helyett sokszor ő csattogtatta az osztóvátát – mesélte édesanyám –, akire a gyermeklakodalmakban a vőlegényt játszós bátyám mellé mindig a menyasszony szerepét osztották. A serkebálokat, vagyis a gyermekek vasárnap délutáni táncait is nagyapámék csűrében rendezték legtöbbször. Nem véletlen, ha anyám lett a legbizalmasabb titoknok nagybátyámnak, s élek a gyanúperrel, hogyha nem indul el Csíksomlyóra a barátokhoz, öltözik be szerzetesnek, végzi el a teológiát, szóval ha világi valaki marad, Gál Angella lett volna a felesége. De hát a mi falunkban ha egy családban két fiú volt, az egyiket általában Csíksomlyó, Csíkszereda felé terelték, ahogyan a faluban mondták akkoron: pantallós embert, urat csináltak belőle.

Évtizedek teltek el apám és nagybátyám halála után, amikor egy alkalommal, otthon jártomban, anyámnak megemléstettem, hogy a somlyói barátoknál misére valót adtam Andráska lelki üdvéért. Édesanyám megörvendett, s akkor kérdezett rám: tudod-e, hogy miért lett bátyád olyan beteges? Fogalmam sincs – válaszoltam. Hát a Maniu-gárdisták miatt. 1944 őszén egy napot s egy éjt töltött nyakig vízben egy híd alatt, így menekült meg a kivégzéstől. Ez hol történt, édesanyám? Hát hol, valahol a magyar határ mellett, Bélfenyéren vagy a környékén. Akkor ott szolgált. 1944-ben Kóhalmról oda helyezték.

Kóhalmot tudom, de hol van Bélfenyér?

•

1943. június 24-én, vasárnap reggel Laci nagy tata bal lábbal kelt. Mogorván, az asszonyhoz szót se szólva ment ki az istállóba végezni a reggeli teendőket. Gyorsan megfejté a két szürke marhát, majd kihajtotta a kapun a csordába, s rákáromkodott a pásztorra, hogy ne kürtölj olyan veszettül, az anyád istenit. Visszament az istállóba, a kifejt tej nagy részét a malacok vályújába öntötte, a maradékot pedig a macskáknak. Aztán előment a házba, s nekiállt borotválkozni. – Hol a tej, Laci – kérdezte nagymama. – Ejsze megittam, de lehet, kiöntöttem a disznyóknak s a malacoknak – mondta morcosan. – Hát azt ugyanbiza miért? – Miért, miért, legyen nekik es lakodalmik, annyit ne kérdezősködj, szereld elé a tiszta gúnyát. – Nem es reggeliztél. – Nem, de ha tőtesz egy pohár pálinkát, az elég lesz reggelire. – De hova sietsz úgy? – Menyek egyet imádkozom a nagymise előtt, csinállok egy kicsike első misét...

Nagymama többet nem szólt, értette az öreg keserves vasárnap reggeli küszködését, többet nem is szólt hozzá, hadd menjen. Amióta a villám lerombolta a falu kápolnáját, azóta vasárnapi nagymisére legyalogoltak Somlyóra a barátokhoz, a kegytemplomba. Mindig együtt mentek, de ezen a napon Laci embert sem akart látni, jóval az első harangszó előtt elszetett Somlyóra. Bement a templomba, s felrohant a kegyszoborhoz, amely előtt talán félórát is térdelt. Képzelné sem tudom, hogy mit és mint imádkozott, talán csak azt ismételtette, hogy segítsd meg az én kicsi fiamat, Mária, drága nagyasszonyunk, őrizd meg minden bajtól. Másodikat harangoztak, volt még egy félóra a mise kezdetéig. Sokat nem téblábolt, lelépett a száz méterre lévő kocsmáig. Kikért egy fél deci egyenes pálinkát, s beült a sarokba. Cigarettaát sodort, rágyújtott, s aztán egyből lelökte a pálinkát. – Hozz még egyet – szólt a kocsmárosnak. A kocsmáros kihozta a második pohárral is, s rákérdezett, hogy mi a baj, Laci bácsi. Nincs semmi baj, s ha van es, az nem a te bajod.

Mise kezdetére visszament a templomba, tekintetét végighordozta a bent ülőkön, látta, hogy a fehérnépek között ott ül az ő Juliskája is. Ő azonban nem ült be a férfiak közé, hanem az orgona alatti egyik oszlopnak vetett háttal, állva hallgatta végig a misét. Csak állva lehet igaz szívből imádkozni – mondotta néha. Áldozás után belemártotta ujjait a szenteltvízbe, keresztet vetett, s még az ite mise est előtt kiment a templomból. Vissza a kocsmába. Egy decit kért, s aztán még egyet, még egyet, ki tudja, hol állt meg. Beszédesebb is lett, többnyire magával küzdött, könnyeket is hullatott, és szidta az egész cudar világot. Szidta Horthyt, Hitlert, a Ducsét, amiért csak felét adták vissza Erdélynek, kettészelték, ami mindig egy volt, úgy jártunk, mint az egyszeri ember, akinek csak az egyik orcáját pufolják. – S ezért én nem lakodalmazhatok, nem lehetek ott a kicsi pap fiam első miséjén, a hétszentségit, mert átkerült oda túl, ott maradt a románoknak. Megvert minket a Jóisten. Ejsze a templomunkba es azért csapott belé a villám, hogy ne misézhessen Pálfalván az én kicsi fiam, hogy ne térdepeljen le előtte ez a nagymellényű atyafiság, egy-egynek szaros pálcával sem lehet felérni az orrát. Nem baj, letérgyelnek ők majd a sátány elé, mert az lészen a vége a zeng az indulónak. Hozz még egy futuszkönyvit, hadd ártson! – szólt a korcsmárosnak, aki szólni sem mert, pedig jó lett volna megmondani az öregnek, hogy hosszú lesz az út Pálfalváig, ha így folytatja, Laci bácsi.

•

Nagybátyám első miséjéről több fénykép is érkezett Laci nagytata vigasztalására. Én egyet őrzök az 1943. június 24-i szőkefalvi eseményről, egy csoportképet, amelyen a civilek mellett ott van a másik két pálfalvi Salamon pap is. Mindkettő rokon, ezzel volt szerencséje, hiszen végül is nem vadidegenek között mutatta be élete első istentiszteletét. A házigazda a kép jobb szélén álló Salamon Lajos, vagy ahogyan a családban nevezték, a Sutri pap áll, akinek szülői háza 1949-ben a mi tulajdonunkba kerül. Mellette középen Salamon Imre, a Mundra pap, Erzsike nagynéném sógora. A bal szélén, tonzuráson, Andráska látható. Mást nem ismerek a képről, amelynek hátán zöld tintával annyi áll, hogy: „Akikkel együtt ünnepeltem Szőkefalván. 1943. jún. 24. P. Salamon Benignusz. Drága jó szüleimnek.”

Szőkefalváról tudni kell, hogy Dicsőszentmártontól 3 km-re fekvő falu, a Kis-Küküllő bal partján fekszik, Vámosgálfalva a községközpont, lakóinak kilencven százaléka magyar. A kilencvenes években egy vak román asszonynak rendszeres időközönként Mária-látomásai voltak, a falu nagy híru zarándokhellyé vált, magyar katolikusok, görög katolikusok vettek részt a Fény Királynőjének jelenésein. Magyarországról is rengetegen látogattak a faluba. Ezt Mezey Katalin költőtársamtól tudom, aki egy színes fotóval ajándékozott meg, amelyen a kék égen egy szabályos kereszt alakú felhő látható, bizonyosságaként a szőkefalvi jelenéseknek.

Nagybátyám pályájáról ezenkívül vajmi csekély tudásom volt. Felkerestem Ferencz Ervin atyát, aki kilencven éven túl is ragyogó elmével, napra pontos adatokkal mesél bátyámról, hiszen évfolyamtársak voltak, és nagyon szerette a tündéri Andriskát. Pedig bolond is voltam, hivatalosan bolonddá nyilvánított – mondja Ervin atya, az az erdélyi ferences szerzetes, akit az 1956 utáni erdélyi megtorlások egyik legjelentősebb csoportja ellen megrendezett kirakatperben, a Szoboszlai Aladár-féle „összeesküvésben” többekkel együtt halálra ítélték. Ítéletét életfogytiglanra változtatták, mert a vallatások alatt megbolondult.

– Andriska a középiskolát a csíkszeredai Segítő Mária Gimnáziumban kezdte 1930-ban. Én ugyanebben az évben Marosvásárhelyen. '32-ben már együtt voltunk az udvarhelyi Seraficumban. '36-ban már novíciusok voltunk Csíksomlyón, '38-ban érettségiztünk. A vajdahunyadi teológián 1939. október 7-én tettük le a kisleveletet. Életünk legszebb éveit voltak. Andriska volt a leghuncutabb, a mindig vidám, a derűt szerző, mindenkin segítőkész, örökmozgó, gyakorlatias, minden nehéz, sokszor lehetetlennek tűnő feladatot is megoldott. Nagyon szerettük, de ő is szerette a közösséget, igazi társas lény volt, aki elemi erővel adta át magát a regulának. Naiv is volt, úgy képzelte, hogy egész pályáját valamelyik népes rendházunkban a nyáj melegében fogja leélni. Hát nem így alakult az élete. A sors azonban másként íratott, mindig olyan feladatokot kapott, amelyekben az egyedüllét lett az osztályrész. A teológiát 1943-ban fejeztük be, június 2-án szentelt fel Gyulafehérváron Márton Áron püspök úr. Egy évig még Hunyadon szolgáltunk mint studens papok. '44 elején helyeztek ki engem Fogarasra, őt Kőhalomra. Nem tűnik szentségtörésnek, el kell mondanom egy dolgot a kőhalmi létéről. Itt találkozott az én falumbélimmel, Ferencz Erzsébettel, aki évtized múltán a szakácsnője lett. Rőla azt kell tudni, hogy a román világban férjhez ment a Szárhegyre kihelyezett kultúrznás román tanítóhoz, Otea Sanyi bához. Mert az Alexandruból Szárhegyen Sanyi lett, megtanult magyarul, meg is szerették. Hanem '40-ben, amikor bejöttek a magyarok, el kellett húzzák a csikot a faluból. Ő, nem Sanyira haragudtak, hanem Erzsikére. Nem tudták megbocsájtani neki, amiért románhoz ment férjhez. Eladtak mindent, s áttelepedtek Kőhalomra. Erzsike a két fiúval egyedül maradt, mert az öreget mint tartalékos tisztet behívták a román hadseregbe, és ki is vitték a keleti frontra. Közben meghalt a kisebbik fiú, Erzsike ott maradt szál magában a nagyobbik fiúval. És a háború vége felé özvegyen is maradt. Otea Sanyi bácsit 1944. augusztus 22-én, Románia átállása előtt egy nappal lőtték le Jászvásár mellett. Ugye, milyen kiszámíthatatlanok a Jóisten útjai? Bélfenyér? Sokat nem tudok az ottlétéről. Valószínűleg az történt, hogy '40-ben Dél-Bihar, minek utána leszakadt a váradai egyházmegyéről, Márton püspök úr juriszdikciója alá került, tehát az elmenekült papok helyébe kénytelen volt erdélyi papokat helyezni. Andriska 1947-ben került vissza ujjongva vajdahunyadi rendházunkba, s lett a teológusok gyámoltója. De ekkorra már megkezdődött a hajtóvadászat ellenünk.

(Folytatjuk)